

ANTE GULIN,
Zavod za povijesne znanosti Istraži-
vačkog centra JAZU, Zagreb, Stros-
smayerov trg 2

Izvorni znanstveni članak UDK 736
(091) : 2] (497.13)

SREDNJOVJEKOVNI PEČATI ISTARSKIH BISKUPA

U ovom radu autor obrađuje tri srednjovjekovna pečata istarskih biskupa, koji po svojoj vrijednosti pripadaju među važne kulturno-povijesne spomenike gradova Poreča i Novigrada. Ovdje se po prvi put obrađuju i objelodanjuju s njihovim fotografijama. Najstariji među njima je pečat porečkog biskupa Fulcherija (1200—1216), koji je oblika mandorle i nosi njegov lik (u ornatu i s mitrom na glavi) s natpisom »+FVLCHERIVS.DEI.GRA(tia).PARENTINUS.EP(i)S(copus)« u rustičnoj kapitali. Drugi pečat pripada drugom porečkom biskupu Gilbertu Zorziju (1367—1388). On je iz 1385. g., i ima oblik mandorle s natpisom »S(igillum).D(omi)NI.GILBERTI.GE(ORGII).(EPISCOPI PARENTINI)«, ispisanim u formi gotičke majuskulne kapitala. Pečatna slika, razdijeljena na tri polja, sadrži likove svetaca. Bogorodice s Isusom, te vjerojatno sv. Jurja i sv. Mavra Porečkog. Treći ili posljednji među tim pečatima, pripada novigradskom biskupu fra Ivanu (de'Marzari) iz Trsta, koji visi o njegovoj ispravi bez datuma, ali koja je, ako ne iz 1394, a ono sasvim sigurno iz 1401. godine. I taj je pečat oblika mandorle s natpisom »S(igillum).F(ratris).DE IO(HANN)IS.DE TE(RGES)TO.EPI(scopi)+EMO-NEN(SIS)« u gotičkoj majuskulnoj kapitali, koji omeđuje pečatnu sliku, razdijeljen u tri polja, u kojima su likovi sv. Ivana Krstitelja (?), okrunjene Bogorodice s malenim Isusom, te sv. Pelgija (?) i likom nepoznatog sveca. Sva tri pečata karakterizira gotička stilizacija ranog 13. i kasnog 14. stoljeća.

UVOD

Istarskoj srednjovjekovnoj crkvenoj sfragistici do sada se nije poklonila bilo kakva značajnija pažnja. Tragajući za srednjovjekovnim pečatima istarskih kaptola i biskupa u istarskim i slovenskim arhivima¹, moramo na žalost reći, da do 16. stoljeća, do kada smo pregledavali arhivsku građu, nije sačuvan

---

1) Znanstveno-istraživački rad objavljen je 1982. g. u ovim arhivima: Arhivu i Biblioteci franjevačkog samostana u Ljubljani, Arhivu stolnog kaptola i Historijskom arhivu u Kopru, Pokrajinskom arhivu u Kopru —

нити jedan pečatni primjerak, a niti bilo koja isprava ili dokument koji bi bio ovjeren pečatom kao sredstvom javne vjere. Ipak, to ne znači da ih srednjovjekovni istarski kaptoli i biskupi nisu imali i da s njima nisu ovjeravali svoje dokumente — isprave — nego naprotiv, oni su dijelom nestali uslijed raznih premještanja arhivalija, a dijelom se nalaze u drugim našim crkvenim arhivima i bibliotekama, kao i u arhivima Trsta, Akvileje, Udina i Venecije, te i u Državnom arhivu u Beču².

I dok nam pečati istarskih kaptola bar za sada nisu poznati, pečati istarskih biskupa sačuvani su u svega tri primjerka: pečat porečkog biskupa Fulcherija čuva se u Tajništvu biskupije u Poreču, a druga dva pečata, naime, porečkog biskupa Gilberta Zorzija i novigradskog biskupa Ivana iz Trsta, u Biblioteci samostana sv. Frane u Zadru. Kako ti pečati, koliko nam je to za sada poznato, nisu još do danas obrađeni ni s povijesnog, a ni s likovnog aspekta, tako im onda u ovom radu poklanjamo veću pažnju od dosadašnje, jer oni to bez sumnje i zaslužuju kao važni spomenici hrvatske, a u užem smislu i istarske kulturne baštine. Njihov opis prilažemo kronološkim slijedom.

1. PEČAT POREČKOG BISKUPA FULCHERIJA (1200 — 1216)

U kronotaksi porečkih biskupa³, biskup Fulcherije navodi se na toj časti između 1200-te i 1216. godine, u koje vrijeme sasvim sigurno pripada i njegov viseći voštani pečat, pronađen 1981, g. u Lovreču prilikom rekognosciranja

---

Odjel u Piranu, Arhivu župnog ureda u Piranu, Arhivu župnog ureda u Umagu, Arhivu stolnog kaptola i biskupije u Poreču, gdje se u župnom uredu čuvaju dijelom i arhivalije Pulskog kaptola, Arhivu katedralnog kaptola sv. Jurja i sv. Eufemije u Rovinju čije se arhivalije čuvaju u dva ormara iza glavnog oltara, Historijskom arhivu u Pazinu i u župnom uredu u Gračišću, Historijskom arhivu u Rijeci i Arhivu franjevačkog samostana na Trsatu. Na ovom mjestu dugujem zahvalnost svim onim osobama koje su mi izašle u susret u pogledu istraživanja arhivskih izvora i pečata u navedenim arhivima.

- 2) Vidi o tome rad Milka Kosa, Doneski k zgodovini Istre v srednjem veku, *Vjesnik kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga zemaljskog arkiva*, god. XVIII Zagreb 1916, str. 1—28, u kojem je objelodanio nekoliko prijepisa isprava istarskih biskupa (pod br. 10, 12, 13, 16, 18, 20) iz Državnog arhiva u Beču, koje su (bile) ovjerene s njihovim pečatima.
- 3) Vidi: Opći šematizam katoličke crkve u Jugoslaviji 1974, Izdavač Biskupska konferencija Jugoslavije, Zagreb 1975, str. 475 (dalje: OŠKCJ); Josip Buturac — Antun Ivandija, *Povijest katoličke crkve među Hrvatima*, Zagreb 1973, str. 338; Francesco Babudri, *I Vescovi di Paronzo e la loro conologia*, *Atti e Memorie della Società Istriana di Archeologia e Storia Patria*, vol XXV, fasc. 1-2, Poreč 1910, str. 221—222. (dalje: AMSI).

jednog sarkofaga⁴. Pečat je od tamnosmeđeg voska, oblika mandorle s dimenzijama 5,8 x 4 cm (Tab. I, sl. 1). Vrlo je plosnat s presjekom voštane grude od pola centimetra. Pri vrhu i dnu pečat je neznatno oštećen.

Središnji motiv pečatne slike prikazuje frontalno koncipiran stojeći lik biskupa Fulcherija u ornatu i s mitrom na glavi. Na nogama ima sandale. S desnom rukom u znaku sv. Trojstva blagoslivlja, a lijevom pridržava pastoral u formi gotičke stilizacije. Biskupov lik omeđuju dva niza sitnih bisera, između kojih se čita natpis sa znakom križa:

FVLCHERIVS ● DEI ● GRA (tia) ● PARENTINVS ● EP (i) S (copus)«
Kod imenice FVLCHERIVS, slova H i E su u ligaturi, a ostali dio natpisa ispisani su u skraćenicama »per suspensionem« i »per contractionem«. Natpis po obliku slova pripada rustičnoj kapitali s uncijalnim slovima C, E i G.

Ovaj pečat biskupa Fulcherija po svojim kvalitetama pripada među reprezentativnije pečate naših biskupa u tom vremenu. Mada se na njegovom otisku ne mogu posve dobro razaznati pojedini detalji glave, ruku i nekih drugih atributa, ipak se može uočiti dobro rezanje pečatnjaka koje je nepoznat majstor — graver — izveo s posebnom pažnjom i na zanatskoj visini. Svakako, to pokazuje koncepcija i modelacija biskupova lika, koji je također dobro nijansiran u dosta plitkom reljefu. Pečat ima sve odlike gotičke stilizacije tog vremena. On je ujedno, poslije pečata krbavskog biskupa Mateja Maurute (Matheus Maurutae) iz 1197. godine⁵, jedan od najstarijih ušćuvanih pečata naših biskupa, zbog čega mu, uz opisane karakteristike, i pripada izuzetno mjesto među svim našim crkvenim pečatima toga doba. S takvim je pečatom biskup Fulcherije, uostalom kao i svi tadašnji biskupi, ovjeravao svoja pisma i isprave, ali na žalost od njih se nije sačuvala ni jedna, nego tek isprave drugih osoba iz razdoblja 1203 — 1216. godine u kojima se on navodi kao porečki biskup⁶.

2. PEČAT POREČKOG BISKUPA GILBERTA ZORZIJA (1367 — 1388)

Gilberto Zorzi, venecijanski plemić, rodom iz plemićke obitelji Zorzi — fam. Georgiorum, pripadao je redu propovjednika sv. Dominika (Ordo praedicatorum). Čast porečkog biskupa, četrdeset i drugog po redu, obnašao je

- 4) Podatke o pečatu i dozvolu za njegovo snimanje i objavljivanje dali su mi Msgr dr Dragutin Nežić, bivši porečko-pulski biskup, i biskupski vikar prof. Josip Šajina na čemu im na ovom mjestu izražavam zahvalnost.
- 5) Pod naslovom »Pečat prvoga krbavskog biskupa Mateja i olovni pečat, vjerojatno Splitskog kaptola« pročitani su 1986. godine referat na Simpoziju o 800-toj obljetnici Krbavsko-senjske biskupije u Rijeci, te rukopis predan za objavljivanje u Zbornik Riječke nadbiskupije.
- 6) Vidi: F. Babudri, n. dj. str. 222; Kandler, *Codice diplomatico istriano*, I, 50-1299, isprave od 4. studenog 1203, 6. prosinca 1211, 4. prosinca 1214 i 2. svibnja 1216. godine.

od 2. srpnja 1367, pa do 4. ožujka 1388 godine.⁷ Osim nekih isprava iz tog perioda u kojima se navodi kao porečki biskup⁸, sačuvana je i jedna njegova originalna, ali neobjelodanjena, isprava — pergamena — od 21. prosinca 1385. godine, sa sadržajem, u kojem on, kao porečki biskup Libertus (sic!), tj Gilbertus, uzima sebi za pomoćnika kolegu dominikanca Ivana de Kastroleone iz Kopra⁹. Iako se u toj ispravi navodi kao »Frater Libertus dei apostolice sedis gratia episcopus parentius« nema sumnje da mu je ime krivo napisano i da je trebalo glasiti »Gilbertus« Zorzi, kako se inače navodi i u kronotaksi porečkih biskupa, odnosno »Gilbertus Georgii«, kako stoji i u natpisu njegovih pečata, koji visi o spomenutoj ispravi o dvije tanke pamučne vrpce crveno-zlatne boje.

Vošana je gruda od smeđeg, a pečatna slika od crvenog voska, oblika mandorle s dimenzijama 7 x 4 cm i presjekom od 2 cm, bez protupečata (Tab. I, sl. 2). Pečatni natpis ispisan je između dva niza sitnih bisera i zbog svoje oštećenosti teško je čitljiv. I dok se s desne strane čita S(igillum) ● D(omi)NI ● GILBERTI ● GE (ORGII)«, lijeva strana natpisa je nečitljiva, iako bi mogao glasiti kao EPISCOPI PARENTINI, kako inače stoji i u intitlaciji navedene isprave. Natpis je ispisan u dvije vrste skraćenica: S (igillum) u »per suspensionem«, i D (omi) NI u »per contractionem«. Po obliku slova, natpis pripada gotičkoj majuskulnoj kapitali s uncijalnim slovima E i G.

Pečatna je slika razdijeljena na tri polja. U gornjem je polju frontalno koncipiran lik Bogorodice, koja sjedeći pridržava u naručju lijeve ruke malenog Isusa. Bogorodica je ogrnuta plaštom koji joj zakriljuje desnu ruku. Oba lika nadvisuje dekorativni okvir s motivom raščlanjene gotičke arhitekture. Bogorodica je na ovom pečatu prikazana kao zaštitnica stolnih biskupija Poreča i Pule.

U središnjem polju, unutra dva gotička luka koje razdvaja tanki stup, prikazni su u aureoli likovi dvojice svetaca. Lijevo je najvjerojatnije lik sv. Jurja koji s kopljem u desnoj ruci probada pred nogama zmaja. Lik mu je frontalno koncipiran i dobro izmodeliran u stojećem položaju. Svečev lik na ovom pečatu simbolično je prikazan kao zaštitnik imena, odnosno prezimena biskupa Gilberta i njegove plemićke obitelji Zorzi (Georgii). Desno od sv. Jurja, također je frontalno koncipiran nepoznati lik sveca — biskupa — s mitrom na glavi i plaštom koji pokriva njegove sandale. Ispod plašta uočljiva je biskupova haljina s izrazito naglašenim nijansiranjem i uzdužnim naborima. Nepo-

7) F. Babudri, n. dj. str. 241-242; OŠKČJ, str. 475; J. Buturac — A. Ivandija, n. dj. str. 338.

8) Kandler, *Cod. dipl. istr.* II, 1300-1399, isprave od 3. lipnja 1368. i 8. listopada 1381. godine.

9) Isprava je pohranjena u Biblioteci samostana sv. Frane u Zadru pod br. 79, a njezinu regestu objelodanio je Pavuša Vežić, *Inventar pergamena sv. Frane u Zadru, Samostan sv. Frane u Zadru* (Zbornik radova posvećen 700. obljetnici posvete crkve Sv. Frane u Zadru), Zadar 1980, str. 166, br. reg. 79.

znati lik pridržava u lijevoj ruci vjerojatno knjigu evanđelja, dok s desnom kao da blagoslivlja u znaku sv. Trojstva. To bi po svojoj prilici mogao biti, ili lik sv. Mavra, mučenika iz III st. i zaštitnika porečke biskupije, ili jedan od likova istarskih svetaca. Naime, zbog lošeg pečatnog otiska, ne može se ništa određeneije reći do navedene pretpostavke.

U donjem dijelu pečata, između dva gotička grba sa po jednom ravnom gredom, prikazana je, unutra gotičke niše, klečeća silueta biskupa Gilberta u profilu i s mitrom na glavi.

Ovaj pečat biskupa Gilberta Zorzija, po svojoj kompoziciji i koncepciji ima sve osobine gotičke stilizacije, koja je posebice izražena kod dekorativnih elemenata gotičke arhitekture. Modelacija i nijansiranje likova izvedeno je s dosta pažnje i vrlo kvalitetno, po čemu ovaj pečat ima sve odlike standardnog zanatskog graverstva druge polovice 14. st., kada ga je spomenuti biskup Gilbert i upotrebljavao za ovjeravanje svojih isprava.

3. PEČAT NOVIGRADSKOG BISKUPA IVANA IZ TRSTA (1401)

Iako se među popisom biskupa Aemone — Cittanova — ili istarskog Novigrada¹⁰, ne navodi ime fra Ivana iz Trsta, ipak je čast novigradskog biskupa obnašao u nekoliko navrata.¹¹ Naime, biskupsku službu obavljao je nezakonito od 1. rujna 1388, a zatim zakonito, tj. u skladu sa crkvenim propisima, od 23. rujna 1400-te godine. Nedugo iza toga, tj. 27. srpnja 1401. godine bio je svrgnut s te časti, da bi ponovo bio potvrđen 1402. za novigradskog biskupa. Od tada je biskup Ivan, kako navodi Francesco Babudri¹², bio prešutno priznat od strane pape zakonitim biskupom novigradske crkve, u kojoj je obavljao biskupsku službu do 1406. g. kad je i umro.

Od njegovih isprava poznata nam je samo ona od 3. svibnja za koju se misli da pripada 1401. godini¹³, i u kojoj biskup Ivan, kao nuncij pape Bonifacija IX u provinciji Akvileji, Dalmaciji, Slavoniji i Albaniji, imenuje fra Nikolu iz Splita, kustosa (gvardijana) franjevačke kustodije na Rabu, propovjednikom protiv Turaaka.¹⁴ Objavljujući regist ove isprave, Pavuša Vežić¹⁵

10) OŠKCJ, str. 477; J. Buturac — A. Ivandija, n. dj. 338.

11) O njegovom izboru vidi opširnije: F. Babudri, *Ruolo cronologico dei vescovi di Cittanova d'Istria*, *Archeografo Triestino raccolta di Memorie notizie documenti particolarmente per servire alla Storia della Regione Giulia*, vol. VI, ser. III (34), Trst 1911, str. 86—93, 130; P. Pascini, *I vescovi di Cittanova d'Istria e di Cittanova dell'Estuario durante il grande scisma*, AMSI, vol. XLIV (fasc. I-II), Poreč 1932, str. 230—232.

12) *Ruolo cronologico . . .*, str. 93.

13) P. Pascini, n. dj. str. 232; P. Vežić, n. dj. str. 166, br. reg. 83.

14) Isprava je pohranjena u Biblioteci franjevačkog samostana u Zadru pod br. 83.

15) N. dj. str. 166, br. reg. 83.

navodi fra Ivana iz Trsta kao ljubljanskog biskupa, što međutim nije točno, a niti može biti, jer je Ljubljanska biskupija utemeljena tek kasnije, bulom pape Pija II (1458 — 1464) od 6. rujna 1462. godine.¹⁶ Po svemu sudeći, P. Vežić zaveo je pridjev »aemonensis«, odnosno »emonensis«, koji se u ovom slučaju odnosi na istarski Novigrad, a nikako na grad Ljubljanu. Takav oblik pridjeva »emonensis« navodi se i u intitulaciji spomenute isprave (Nos frater Johannes de Tergesto . . . episcopus Emonensis . . .), kao i u natpisu pečata biskupa Ivana koji visi o njoj, o tankoj pečatnoj vrpici.

Voštana je gruda od smeđeg, a pečatna slika od crvenog voska. Pečat ima oblik mandorle i razdijeljen je na tri polja (Tab. II, sl. 3), U gornjem polju, unutra oble gotičke niše s pobočnim fijalama, koncipiran je nepoznati lik sveca za kojeg pretpostavljamo da bi mogao bit sv. Ivan Krstitelj, kao zaštitnik imena biskupa Ivana. Lik je koncipiran u profilu sa štapom u desnoj ruci. Zbog lošeg otiska, ne može se pouzdano reći da li kleči ili stoji.

Od gornjeg pečatnog polja, središnje je odjeljeno s dekorativnim vijencem. podno kojega je gotički trilobasti okvir sa tri svetačke figure. Sve tri su frontalno koncipirane, i u stojećem položaju, osim Bogorodice, koja sjedeći u sredini, pridržava u naručju desne ruke malenog Isusa. Bogorodica na glavi ima krunu, ispod koje izvire veo. Odjevena je u dugu haljinu s pokrivenim stopalima. Detalj njezinog lica i lijeve ruke nije jasno otisnut.

Desno od Bogorodice, prikazan je, po svemu sudeći, lik sv. Pelagija, biskupa s mitrom na glavi i u aureoli. Odjeven je u dugi, uzdužno naborani plašt, koji mu pokriva noge. Desna mu se ruka primjećuje, dok s lijevom pridržava gotički pastoral s ukrasnom volutom. Licem je okrenut prema Bogorodici. Sv. Pelagije je zaštitnik nekadašnje novigradske biskupije, a sada župne crkve, i jedan od mučenika iz vremena prvokršćanskih progona.¹⁷

S lijeve strane prikazan je nepoznati svetački lik (vjerojatno jedan od istarskih svetaca), koji s desnom rukom pruža okrunjenoj Bogorodici, pretpostavljamo, maketu gotičke crkve s dva zvonika. Čini se, da u lijevoj ruci nepoznati svetac pridržava palminu granu koja ga označuje mučnikom. Svetac je odjeven u dugi plašt s uzdužnim naborima, koji mu pokrivaju stopala. Detalji lica, ruku i ostalog, nisu posve jasno otisnuti, zbog čega se lik i ne može identificirati.

U donjem dijelu pečata, ispod gotičkog okvira sa dvije pobočne fijale, dobro su koncipirana i kvalitetno izvedena i dva grba biskupa Ivana, u čijem su štitu po dvije koso postavljene grede sa po dvije i jednom zvjezdicom. Sa strane svakog grba, između kojih je pri dnu vrlo dobro koncipirana i izmodelirana biskupova mitra s dvije trake, prikazan je po jedan klas žita.

---

16) Vidi o tome opširnije: OŠKČJ, str. 502.

17) O sv. Pelagiju vidi opširnije: Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike za padnog kršćanstva (urednik Anđelko Badurina), Zagreb 1979, str. 271.

Pečatnu sliku omeđuju dva niza sitnih bisera između kojih se čita natpis »S(igillum) ● F(ratris) ● IO (HANN) IS ● DE TE (RGES)TO ● EPI (scopi + EMONEN (SIS)«, ispisan u gotičkoj majuskulnoj kapitali i skraćenici »per suspensionem«. Riječi su međusobno rastavljene znakom točke i samo jednom križićem.

Po kvaliteti izradbe, ovaj pečat biskupa Ivana nimalo ne zaostaje za drugim pečatima naših biskupa iz tog vremena. Koncepcija i modelacija svetačkih likova ima strogo gotičke osobine, koje su vidno izražene i kroz dekorativne elemente gotičke arhitekture: trilobasti okvir, pobočne fijale, grbove, pa i sam natpis. Mada se na tom otisku pečata ne mogu raspoznati sitniji detalji lica, ruku, odjeće i drugih atributa, ipak se može zaključiti da je rezanje pečatnjaka izvedeno u plitkom reljefu na zavidnoj zanatskoj visini. Po svom izgledu pečat je doista elegantne forme, te svjedoči, zajedno s ispravom, da je u tom vremenu fra Ivan (de' Marzari)¹⁸ iz Trsta, bio novigradski biskup, zbog čega bi njegovo ime trebalo unijeti u kronotaksu biskupa novigradske biskupije.

4. ZAKLJUČAK

Ako rezimiramo sve ono što smo do sada izložili o srednjovjekovnim pečatima istarskih biskupa, onda možemo slijedeće zaključiti:

1. Srednjovjekovni pečati istarskih biskupa nisu još do danas znanstveno obrađeni, što bi bezuvjetno trebalo uraditi budući da pripadaju povijesnim spomenicima naše kulturne baštine.

2. O njima ne postoji, koliko nam je za sada poznato, nikakva stručna ni znanstvena literatura, osim golih izvora koji su pohranjeni dijelom u našim, a vjerojatno, dijelom i u inozemnim crkvenim i javnim arhivima Italije, pa čak i u Državnom arhivu u Beču.

3. Između svih sačuvanih srednjovjekovnih pečata istarskih biskupa, poznata su nam samo tri; pečat porečkog biskupa Fulcherija, pečat drugog porečkog biskupa Gilberta Zorzija i pečat novigradskog biskupa fra Ivana iz Trsta.

4. Najstariji među njima je pečat biskupa Fulcherija (1200 — 1216), koji ima oblik mandorle i natpis »FVLCHERVIS ● DEI ● GRA (tia) ● PARENTINVS ● EP (i) S (copus)« ispisan u rustičnoj kapitali. Lik biskupa Fulcherija frontalno je koncipiran u ornatu i s mitrom na glavi, što je inače karakteristično, gotovo za sve biskupske pečate toga doba.

5. Po svojoj formi i koncepciji pečatne slike taj pečat pripadaa ranom razdoblju gotičke stilizacije s početka 13. st. On ima posebno značenje u našoj

---

18) F. Pascini u n. dj. str. 230. i 231. naziva biskupa Ivana iz Trsta »Giovanni de'Marzari di Trieste« i »Fra Giovanni (de'Marzari)«.

crkvenoj sfragistici, jer je, poslije pečata krbavskog biskupa Mateja iz 1197. g., jedan od najstarijih naših sačuvanih pečata.

6. Pečat drugog porečkog biskupa Gilberta Zorzija (ven. Zorzi, lat. fam. Georgiorum), pripada 1385. godini, i daleko je bogatiji po likovnom sadržaju pečatne slike od pečata biskupa Fulcherija.

7. Po svojoj kompoziciji, te koncepciji i modelaciji svetačkih likova, Bogorodice s Isusom, sv. Jurja i vjerojatno sv. Mavra Porečkog, taj pečat biskupa Gilberta (čije se prezime piše i u ovim varijantama: Gisberto, Gioberto i Libertus), pripada visoko razvijenoj gotičkoj umjetnosti 14. st., koja je posebno izražena kroz dekorativne elemente gotičke arhitekture, ali i u samom natpisu »S (igillum) ● D (omi) NI● GILBERTI ● GE (ORGII) ● (EPISCOPI PARENTINI)«, ispisanom u formi gotičke majuskulne kapitale.

8. Iste, ili gotovo iste karakteristike, mogu se pripisati i trećem pečatu, koji je pripadao novigradskom biskupu fra Ivanu (de' Marzari) iz Trsta. Pečat je oblika mandorle, kao i prethodna dva pečata, te pripada, ako ne 1394, a onda sasvim sigurno 1401. godini. Koncepcija i modelacija svetačkih likova, s obiljem elemenata gotičke arhitekture, izvedena je s dosta pažnje i na visokom zanatskom nivou gotičke umjetnosti 14. i početka 15. st. To potvrđuje i natpis pečata »S (igillum) ● F (ratris)● IO (HANN) IS ● DE TE (RGES) TO ● EPI (scopi) + EMONEN (SIS)«, ispisan u gotičkoj majuskulnoj kapitali.

9. Ovi pečati istarskih biskupa pripadaju među velike viseće pečate. S njima su, kao sredstvom javne vjere, spomenuti biskupi ovjeravali svoje isprave i pisma.

10) Svi su srednjovjekovni pečati navedenih istarskih biskupa jednostrani, i zajedno s ispravom uživali su javnu vjeru.

Tab. I

Sl. 1. Pečat porečkog biskupa Fulcherija (1200 — 1216)
u biskupiji u Poreču.

Tab. II

Sl. 2. Pečat porečkog biskupa Gilberta Zorzija iz 1385.
g. Biblioteka franjevačkog samostana u Zadru. br. 7°
(Snimio: Ž. Hell, Split)

Tab. III

Sl. 3. Viseći pečat novigradskog biskupa fra Ivana (de'Marzari) iz Trsta iz (1394.) 1401. g. Biblioteka franjevačkog samostana u Zadru, br. 83. (Snimio: Ž. Hell, Split).

SIGILLI MEDIEVALI DEI VESCOVI ISTRIANI

R I A S S U N T O

Fino ad oggi non è stata considerata a sufficienza la sfragistica ecclesiastica dell'Istria medievale. Indagando nei nostri archivi ecclesiastici e pubblici sui sigilli dei capitoli, vescovi, abbazie ed abati dell'Istria ne abbiamo trovati soltanto tre abbastanza ben conservati dei vescovi istriani. Il più antico di essi è il sigillo del vescovo Fulcherio (1200 — 1216) a forma di mandorla con la leggenda.

» + **FVLCHERIVS ● DEI ● GRA (tia) ● PARENTINVS ● EP (i) S (copus)**«
iscritta in capitale rustica. Nel campo centrale del sigillo vi è effigiato contornato dall'ornamento il ritratto di prospetto del vescovo Fulcherio con la mitra in testa, e mentre con la mano sinistra regge il pastorale gotico, con la destra benedice facendo il segno della SS. Trinità.

Il secondo sigillo, conservato nel documento del 21 dicembre 1385, appartiene al secondo vescovo parentino Gilberio Zorzi — fam. Georgiorum (1367 — 1388), un domenicano di Venezia. La forma del sigillo è a mandorla e contiene la leggenda **»S (igillum) ● D (omi NI ● GILBERTI ● GE (ORGII) ● (EPISCOPI PARENTI-NI)«** a caratteri capitali gotici. Il disegno sigillare è diviso in tre campi; nel campo alto vi è l'immagine della Madonna col bambino, nel medio probabilmente S. Giorgio e S. Mauro di Parenzo, mentre nel basso ci sono due stemmi gotici del vescovo Gilberio tra i quali c'è una marcata nicchia gotica col ritratto del vescovo di profilo.

Il terzo sigillo appartiene al frate Giovanni (de' Merzari) di Trieste, il quale esercitava a più riprese (negli anni 1388, 1400, 1401 e 1402 — 1406) illegalmente e legalmente le funzioni episcopali nella chiesa di Cittanova. Ed a questo periodo delle sue funzioni, posto sul documento senza data (si presume che sia del 1394, e quasi certamente del 1401), appartiene il suo sigillo pendente a forma di mandorla con la leggenda **»S (igillum) ● F (ratrix) ● IO (HANN) IS ● DE TE (RGES) TO ● EPI (scopi) + EMONEN (SIS)«** in capitale maiuscola gotica che circonda il disegno sigillare contenente immagini dei santi in tre campi: nel campo alto c'è probabilmente San Giovanni Battista (patrono del nome del vescovo Giovanni), nel medio la Madonna col bambino e vicino ad essa si trova forse San Pelagio e a destra l'immagine di un santo non identificabile, in basso tra due spighe di grano, sono tracciati due stemmi del vescovo con la mitra da cui partono due nastri. Tutti e tre i sigilli, usati dai sopraccitati vescovi per verificare i loro documenti, hanno stilizzazioni gotiche caratteristiche del 13. e del 14. secolo. E fanno parte dei più importanti beni storico culturali di Parenzo e Cittanova e in senso lato anche dei beni del patrimonio culturale croato.